

SWZ Maritime – September 2018

Aanlandplicht en windmolens grootste bedreigingen

Ontwikkelingen in de Nederlandse kottervisserij

Er zwemt volop vis in zee en de Nederlandse visserijsector draait economisch gezien goed. Toch doemen donkere wolken op. In 2019 wordt de laatste fase van de aanlandplicht van kracht, voor de belangrijke vissoorten schol en tong. Op de loer ligt verder nog de Brexit, de lobby tegen de pulsvisserij en het verder prijsgeven van rijke visgronden op de Noordzee aan windmolenparken en zeereservaten. Verrassend is het pleidooi van eurocommissaris Vella, die een belangrijke rol toedeelt aan mariene voedselproductie om het wereldwijd dreigende voedseltekort af te wenden.

Kengetallen tonen kentering

Sinds 2014 is er een duidelijke kentering in de resultaten van de Nederlandse visserij in het algemeen en specifiek de kottervloot. Over 2017 kwam het nettoresultaat van de kottervisserij uit op 73 miljoen euro. In het topjaar 2016 was dit 81 miljoen, ter vergelijking: in 2015 lag het nettoresultaat op 48 miljoen euro. Ook de omvang van de vloot is in 2017 voor het eerst sinds vele jaren gegroeid, met zes schepen. De actieve kottervloot bestaat nu uit 286 schepen verdeeld over 238 bedrijven.

Positie van het traditionele familiebedrijf

Voor sommige vissers kon het tij in 2017, na de jarenlange lage of negatieve resultaten, niet meer keren. Verschillende schepen zijn opgekocht door grotere (familie)bedrijven. Er is een verdere toename van bedrijven met meerdere kotters, terwijl het totaal aantal bedrijven de laatste jaren is afgenomen. In 2016 waren er 24 bedrijven met meerdere kotters. In 2017 exploiteerden 19 rederijen twee kotters en tien rederijen drie kotters of meer.

Visserij en Nederland als voedselexportland

Nederland behoort wereldwijd tot de top tien exporteurs van visproducten. Het is één van de vijf grootste visexporteurs van Europa. De exportwaarde van visproducten – niet alleen Noordzeevis – neemt gestaag toe, van 2,8 miljard in 2015 naar 3,4 miljard in 2017. Ter vergelijking: de totale Nederlandse voedselexport bedraagt 85 miljard euro per jaar.

Bedreigingen voor de Noordzevisserij

Bedreigingen die op de visserijsector afkomen zijn de energietransitie, Brexit, aanlandplicht en anti-pulsvisserij-lobby. Van deze vier zien de vissers zelf als grootste urgente bedreigingen de aanlandplicht en de aanleg van windmolens, waarbij het probleem is dat visserij in en rond de windparken niet is toegestaan en de visgronden verloren gaan. Op zaterdag 2 juni 2018 hebben zij hiertegen massaal gedemonstreerd op de Dam in Amsterdam. Met betrekking tot de pulstuigen bestaat de overtuiging dat de positieve wetenschappelijke rapporten uiteindelijk zullen zegevieren.

Energietransitie

De Nederlandse politiek heeft gekozen voor grootschalige windenergie-opwekking op zee om de doelstellingen van het energieakkoord uit 2013 te bereiken. In 2020 moet 14 procent van alle energie van windparken op zee komen. Uiteindelijk doel is om op de Noordzee 200 gigawatt aan windmolencapaciteit op zee te realiseren. Dat betekent dat minimaal 20 procent van deze zee een industriële bestemming krijgt.

Tijdens de derde Noordzeedialoog op maandagmiddag 21 juni in de Jaarbeurs in Utrecht heeft de Nederlandse Vissersbond gepleit voor een Noordzee van de toekomst waar natuur, voedselvoorziening en energieopwekking met elkaar in balans zijn. De Nederlandse Vissersbond (NVB) twijfelt niet aan de noodzaak van een energietransitie naar hernieuwbare energiebronnen. Wel zet de visserijorganisatie vraagtekens bij de keuzes die hierin worden gemaakt ten koste van natuur en voedselvoorziening. Wind op zee is de eenvoudigste oplossing. Andere beschikbare bronnen als windparken op land en grootschalige opwekking van zonne-energie op land stuiten immers op weerstand van de bevolking en vaak ook bureaucratische barrières.

In het proces is voorbij gegaan aan de hoofdvraag: waar leggen we de verantwoordelijkheid? De overstap van fossiele brandstoffen naar hernieuwbare gaat immers ieder individu aan. De eerste inzet zou daarom moeten zijn: optimale efficiëntie bij particulieren en bedrijven. Particulieren die hun woningen optimaal isoleren en die zelf duurzame energie opwekken met zonnepanelen, stadsverwarming en warmte/koude-wisselinginstallaties. We zien hier inderdaad een versnelling, Nederland raakt overtuigd van het belang van 'gasloos' wonen. Doorslaggevend voor de denkstap van gas naar groen is de aardbevingsellende in Groningen, die voor veel Nederlanders zoveel tastbaarder is dan de 'global warming'-theorieën.

Het energieverbruik van woningen bedraagt ongeveer 12 procent van het totale energieverbruik in Nederland. Dat is nog minder dan wat we verbruiken voor het vervoeren van personen en goederen (ongeveer 15 procent van het totaal, bron: Planbureau voor de Leefomgeving). De industrie heeft met ruim 40 procent het grootste aandeel in het energieverbruik. Tellen we daar de elektriciteitscentrales bij, dan is dit zelfs 52 procent. Duidelijk is dat in deze sector de grootste winst te boeken valt met 'gasloze' oplossingen zoals geothermie.

Een goede balans tussen industrialisering, natuur en visserij op de Noordzee verdient meer aandacht en zorg. De Nederlandse Vissersbond laat op Urk een nieuw gasloos kantoor bouwen. Met onder meer een koude/warmte-wisselinginstallatie en zonnepanelen wordt dit een vrijwel energieneutraal pand. Een extra stap zetten, meer moeite doen, daar draait het om bij het vinden van een goede balans tussen voedselvoorziening, energieopwekking en natuurbehoud.

Aanlandplicht

De aanlandplicht is een Europese beleidsmaatregel die haar oorspronkelijke doel voorbij is geschoten. De *discard ban* moest een verbod worden op het overboord zetten van marktwaardige vis door vissers, die geen quotum hebben gekocht of gehuurd voor het aanlanden van de betreffende vissoort. Bij het omzetten van dit verbod in regelgeving wordt in het Brusselse nog een element toegevoegd. Men wil zicht krijgen op de omvang van de discards en besluit daarom dat álle vis, ook de ondermaatse, niet-paarijpe exemplaren, aangeland moet worden.

De aanlandplicht zal de kottersector bij volledige invoering naar verwachting 20 tot 30 miljoen euro per jaar gaan kosten. Maar vooral het niet kunnen terugzetten van de ondermaatse vis voelt fout voor vissers. Verplicht aanlanden betekent dat alle kleine vis kansloos wordt vernietigd, terwijl bij terugzetten de levende vis nog een kans heeft. De Noordzee-lidstaten verenigd in de Scheveningen Groep hebben inmiddels eind mei 2018 besloten om een aantal uitzonderingen toe te staan op de rigide aanlandplicht. Dit moet nog bekrachtigd worden.

Brexit

Het pro-Brexit kamp heeft de Britse visserij veelvuldig in campagnes gebruikt als voorbeeld van een sector die slachtoffer is geworden van de Europese regelgeving. Veel vissers zien Brussel

daadwerkelijk als kwade genius voor alle malaise die de Britse vissers ervaren. Het hoogtepunt van het vissersprotest was een vloot van demonstrerende vissersschepen op de Thames.

Hoewel het aandeel in de economie van de visserijsector in vergelijking met andere sectoren beperkt is, is er nog altijd de kans dat Groot-Brittannië de visserij als paradepaard ziet in de verdere Brexit-onderhandelingen en daarom zware eisen zal stellen aan de EU-onderhandelaars om de vissers te belonen met een zo gunstig mogelijke deal. Aangezien ook het economische aandeel van de Europese visserijsectoren beperkt is, is er het risico van een deal rond de visserij ten gunste van andere sectoren, die negatief uit kan pakken voor de Europese vissers. Daarom hebben de visserijorganisaties van de landen die met de Brexit worden geconfronteerd zich verenigd in de Europese Visserij Alliantie. Een belangrijk standpunt van deze EUFA is dat de toegang tot de gemeenschappelijke markt gekoppeld moet zijn aan wederzijdse toegang tot visgronden, ook al bevinden deze zich in de exclusieve economische zone. Vis houdt zich immers niet aan door mensen getrokken grenslijnen.

Kansen op voedselmarkt

De kansen voor de Nederlandse visserij liggen besloten in de hernieuwde waardering voor vis als voedsel en de visserij als producent van op duurzame wijze verkregen gezonde eiwitten en vetzuren. Inmiddels wordt 97 procent van alle Noordzeevis duurzaam geëxploiteerd en dat resultaat leidt tot waardering op Europees en nationaal niveau.

Europese waardering

De toekomst van de visserij is voornamelijk een Europese aangelegenheid. Daarom is het interessant om goed naar de geluiden uit Brussel en Straatsburg te luisteren. De Nederlandse Vissersbond maakte deel uit van een delegatie van visserijvertegenwoordigers verenigd in Europêche die eind april in Brussel sprak met Karmenu Vella, de Europese Commissaris voor Milieu, Maritieme zaken en Visserij. Hij gaf de aanwezigen een compliment voor het feit dat van alle vis die wordt gevangen op de Noordzee, 97% afkomstig van visbestanden die op duurzaam niveau bevist worden.

Eerder sprak Vella in het Europese Parlement over de toekomst van de wereldvoedselvoorziening. De wereldbevolking groeit in dertig jaar tijd van 7,5 miljard naar 10 miljard, terwijl de traditionele voedselproductie op land tegen de grenzen van bodemuitputting, waterschaarste en milieubelasting aanloopt. De enige oplossing voor het dreigend voedseltekort is om de zeeën optimaal en duurzaam te gaan benutten. Op dit moment is twee procent van ons voedsel afkomstig uit zee. Te verwachten is dat het toekomstige Europese visserijbeleid forse ambities zal koesteren voor wat betreft de verdere uitbreiding van duurzame visserij, te beginnen in de eigen wateren.

Nederlandse waardering

In de aanloop naar de verkiezingen van maart 2017 presenteerden de politieke partijen hun verkiezingsprogramma's. Behalve de Partij voor de Dieren, die opriep tot een visserijverbod op de Noordzee en de Waddenzee, hebben verrassend veel politieke partijen een pro-visserij paragraaf in hun programma's opgenomen. Annie Schreijer-Pierik, één van de twee Nederlandse leden van de visserijcommissie van het Europees Parlement, zei destijds in een interview met de Nederlandse Vissersbond: "Zowel linkse, groene als liberale politici denken dat voedsel er altijd wel zal zijn. Maar zo vanzelfsprekend is de voedselvoorziening niet. Het begint wel bij boeren en vissers. Europa mag nooit afhankelijk worden van import-voedsel, dan raken we onze zelfstandigheid snel kwijt. Voedsel is geopolitiek."

Het meest harde bewijs voor hernieuwde waardering voor de voedselvoorziening is het herstel van een eigen ministerie op het beleidsterrein voedselvoorziening en het aanstellen van minister Carola Schouten. De visserijsector heeft de hoop op deze minister gevestigd, vooral waar het gaat om de toekomst van de pulsvisserij.

Voortgang pulsvisserij

Pulsvisserij is een alternatieve methode om platvis zoals met name tong te vangen. Typisch voor tong is dat deze zich ingraaft in de zeebodem. Om de vis te vangen, schrikken de vissers ze uit hun veilige schuilplaats. Bij de traditionele boomkormethode gebruiken ze daarvoor stalen wekkerkettingen, maar bij de 'puls' zorgen elektrodes voor een kort-pulserend elektrisch spanningsveld voor het net. De stroomsterkte die hierbij gebruikt wordt is te vergelijken met elektrostimulatie zoals die in de fysiotherapie op mensen wordt toegepast, om gericht spieren te trainen. Op de bodem is het effect dat de vis verkrampst in een u-vorm en zo in het net belandt dat vlak boven de bodem wordt voorgetrokken.

Ondanks een verbod op vissen met elektriciteit is in de jaren '90 het concept van vissen met kleine stroomstootjes weer opgepakt. Het Europees verbod beoogt destructieve methodes te verbannen, maar bij de pulskor wordt een laag voltage toegepast, vergelijkbaar bij elektrostimulatie-behandeling op mensen in de fysiotherapie. De met een pulskor gevangen platvis komt vrijwel onbeschadigd en springlevend aan boord. Sinds 2007 mogen Nederlandse vissers de pulskor gebruiken, mits ze bijdragen aan wetenschappelijk onderzoek dat nodig is om de techniek permanent toe te laten. De argumenten die tot de Brusselse ontheffing hebben geleid, waren:

- een indrukwekkende reductie op brandstofverbruik (een halvering) en CO₂-uitstoot door het lagere gewicht van het pulstuig in combinatie met een veel lagere weerstand doordat het tuig niet over en door de bovenste bodemlagen gesleept wordt,
- minder bijvangst van te kleine vissen, aangezien op optreden van de verkramping zich alleen voordoet bij de grotere vissen; dit is afhankelijk van de afstand tussen de kop en de staart van de vis,
- het voorkomen van schade aan zeebodem en bodemleven.

Acceptatie van het pulstuig in het Europese beleid leek lang een kwestie van tijd. Belangrijke NGO's als Stichting de Noordzee, Wereld Natuurfonds en Greenpeace zijn op basis van de verzamelde kennis voorzichtig voorstander, maar vanaf 2016 is een felle anti-puls campagne gestart door de Franse actiegroep BLOOM onder leiding van Claire Nouvian. In dagblad Trouw van 18 juni zegt ze: "De boomkor is een van de meest schadelijke vismethoden. Dan lijkt puls misschien beter, maar wij vinden dat alle vormen van vissen met sleepnetten verboden moeten worden."

Het is BLOOM gelukt om het Europees Parlement (EP) ertoe te bewegen om in meerderheid voor een verbod op de pulsvisserij te stemmen. Dit betekent geen definitief verbod; hierover beslissen uiteindelijk drie partijen gezamenlijk: het EP, de visserijministers van de EU-lidstaten en de Europese Commissie in de zogeheten triloog.

Op verzoek van de Europese Commissie heeft de in Kopenhagen gevestigde Internationale Raad voor Onderzoek der Zee (ICES) onlangs een vergelijking gemaakt tussen pulsvisserij en boomkorvisserij. Conclusie: pulsvissers veroorzaken minder schade aan de natuur dan hun collega's die een traditioneel vergelijkbare vismethode gebruiken. Reden voor minister Schouten om het advies op de agenda te laten zetten voor de Europese landbouw- en visserijraad van 18 juni. Tijdens de vergadering in Luxemburg heeft ze gewezen op de uitkomst, maar een deel van de Europese

landbouwministers zette vragen bij het ICES rapport en ander commentaar was dat de pulsvisserij zorgt voor oneerlijke concurrentie.

Inmiddels is besloten om de triloog-behandeling van de Technische Maatregelen, het beleidspakket waar de pulsvisserij onderdeel van is, uit te stellen.

Nieuwbouwplannen

De verbetering van de nettoresultaten sinds 2014 leiden er nu toe dat meer visserijondernemers opdracht hebben gegeven voor de bouw van een nieuwe kotter. Voor het jaar 2018 worden verschillende nieuwe kotters opgeleverd, waaronder drie schepen volgens het MDV-concept. Daarnaast zijn er diverse garnalenkotters en twinriggers/flyshooters in aanbouw.

Kotter	Firma / naam	Type visserij	Beoogd in de vaart
MDV 2	Kramer	Twinrig	Medio 2019
UK 225 (MDV)	Van Slooten (Tromp)	Twinrig	Medio 2019
UK 150	P.L. van Slooten/Quotter	Twinrig/flyshoot	Mei 2018
UK 105 of onder Engelse vlag	L. de Boer	Twinrig	Eind 2018
LH, nummer onbekend	De Boer	Twinrig/flyshoot	
SC 28	De Vries	Twinrig	Eind 2018
ZK 5	Harold Broere	Garnalen	Eind 2018
LT 43	Van Duijn	Flyshoot / twinrig	Eind 2018
HD 42	Oosterman	Garnalen/twinrig	Eind 2018
WR 12	Kranendonk	Garnalen	Mei 2018
WR 212	Van de Burg	Garnalen	Mei 2018
WR 50	Bakker	Garnalen	Eind 2018

Meer innovatiegeld

In het regeerakkoord is 15 miljoen extra innovatiegeld gereserveerd voor de visserijsector. Het ministerie van LNV heeft een plan gemaakt hoe dit geld zo goed mogelijk aangewend kan worden. Hiervoor zijn ideeën geïnventariseerd en de tekortkomingen van bestaande regelingen benoemd. Het innovatiefonds komt naast het Europees fonds EFMZV (Europees Fonds voor Maritieme Zaken en Visserij) en is bedoeld voor het uitwerken van innovaties die anders niet voorbij de idee-fase komen.

Het ministerie van LNV heeft voor deze regeling twee speerpunten gedefinieerd. Enerzijds de meer grote projecten die de visserij samen met kennisinstellingen kan uitvoeren. Het gaat dan om kansrijke ideeën die in de huidige praktijk nog niet toepasbaar zijn, maar waarvan het versnellen van de ontwikkelingsfase wenselijk is. Denk aan alternatieve brandstof of aandrijving en het doorontwikkelen van het vissersschip van de toekomst.

Het andere speerpunt richt zich op kleinschaligere praktische projecten, zoals de verschillende projecten gericht op het verhogen van selectiviteit en het vergroten van de overleving.